

בעד העזיבויות

מרגו פארן: אחרי האור הצהוב, ספרי גזוזתרה 2013, 65 עמ'

בעולם מסוחר מהירות ורדוף עשייה היצלחות מישוהו צריך לעמוד בצד ולאחוב את הנידח, העוזב, הנשכח מעין. בימינו האורבניים כמעט כל נוף עוזב לנפשו, והמשוררת מרגו פארן מיטיבה לאחוב מקומות עזובים. שירה לוקאלית הולכת ופוחתת בימינו, וחבל. פארן ממפה את אזור חיפה בספרה החדש, שכמו ספריה הקודמים מכיל גם ציורים עדינים פרי מכחולה. הספר יוצא בהוצאה עצמית, בעבודת יד, כאשר העותק שבידי הוא מספר שלושה-עשר מתוך שלושים וחמישה עותקי המהדורה השנייה. זהו ספר שירה וספר אמן בכפיפה אחת, של משוררת ציירת. אם היו מחלקים פרס על שם המשוררת הארצישראלית הראשונה הנפלאה אסתר ראב, הרי שצריך היה להעניקו למרגו פארן, על אהבתה למקומות בשורות קצרות של מילה או שתיים, בדומה לשירת ראב.

מרגו פארן, אחרי האור הצהוב

אחרי האור הצהוב הוא ספר רדוף געגועים, אם כי הדוברת ממעטת לציין למה בדיוק הגעגוע, ועדיפה הערטילאיות הזאת על ציון ברוח השיר היפה בספה, לטעמי, מדבר על עזובה, על תלים וממצאים ארכיאולוגיים: "מבעד לשקט/ אני שומעת/ רחשים/ רחוקים/ של פעם/ והריח של/ מי שהיה/ פה / ממרחקי זמן/ בייחוד/ בעזיבויות/ של תלים/ של קירות/ של ערמות שהתגלגלו/ גם/ בחרבות/ כמו גם העשבים/ ההם." שיר צנוע על "עזיבויות", כתוב בשפה פשוטה ובמילים פשוטות כמו רוב שירי פארן, כאשר הפשטות לא באה על חשבון המורכבות. לפעמים דווקא המילים הפשוטות ביותר, הרחק מהתחכום הנפוץ בימינו, יכולות להכיל חוכמה מחופשת לפשטות. הנה דוגמה לפשטות כזאת, המזכירה את שירתו של ויליאם קרלוס ויליאמס

- בשורות של מילה או שתיים ותיאור יומיומי: "יש פה/ פינה אחת/ כאן על הכרמל הירוק/ בין הבתים/ פינה כמו/ שם במדבר/ שנחל צין מבצבץ/ מבין פתחיה ועמודיה/ כן, מקום שקונים/ בו/ אבל מעט...", השיר מהדהד את 'הכרמל האי נראה' של זלדה, ו"מקום שקונים בו/ אבל מעט" הוא תיאור פשוט ונהדר של מקומות קטנים ונידחים.

ככוח התבוננות של משוררת אוהבת הוויה, מנסה שירת פארן להחזיר למילים את התמימות והפשטות שלהן: "אני עוברת עכשיו/ מול האגניות הגדולות/ אגניות המשא/ השחורות/ שחונות ליד הכביש/ בעיר התחתית/ ליד הממגורות/ והמוני ציפורים/ מתעופפות/ ומתאבכות/ מעלה-מטה/ ואני קיוויתי להיות רב חובלת/ של אגיה כזאת/ (או אשת קברניט)". שיר שכולו פשטות צנועה - תיאור קונקרטי של ספינות עוגנות בחיפה, האני הנכנס, בוהדות, בסוף השיר, כל כך שונה מהאני הממלא עשרות ומאות ספרים ושירים של ימינו: אני של כמיהה פשוטה - "להיות רב חובלת", ואפילו אשת קברניט.

שירת פארן היא שירה של ציירת, שירה של רישומים או צבעי פסטל מהולים במים. השיר שמעניק לספר את שמו לוקח סיטואציה הכי יומיומית ומטעין אותה בגעגוע עז: "זהו שאל אותי/ איזה צבע אור/ יש בבית שלי/ ולא ידעתי לענות/ עוד לא/ חשבתי על זה/ ועשיתי גם/ אני רוצה/ אור צהוב/ שיתפזר בשבריריים/ מהמרפסת שלי/ אבל שהוא לא/ יעורר יותר מדי/ געגועים/ של מישוהו". העדינות והרגישות של מחשבה על צבע כמחולל געגוע במישוהו אחר, והרצון לחוס על כאב הגעגועים של מתבונן כלשהו, נוגעים ללב. ואסיים בשיר - שכמו השיר הראשון שצוטט - עוסק בעזובה, 'על מהות בית הסמרטוטים': "זהו בית ירקק... בקצה הרחוב/ עמד הבית הזה/ סמרטוטי בדים/ וסמרטוטי מתכת/ הקיפו אותו/ בערמות/ כמו איים/ כלבים כמעט/ עזובים/ ישבו בשקט/ בין הסמרטוטים/ נמשכתי למראה/ הזה..."

יובל גלעד

לצאצאיו עודפי כוחות המבקשים פורקן. יאיר ומירה מגלמים את הזיקה האי רציונלית לאבותיהם. מירה מקדשת את "המקום" (מושג רב משמעות שיש בו יסוד דתי) ולא את החברה. חייה מבטאים פולחן של יופי, טבע, אהבה ונשיות. היא הדמות הנשית הבולטת וחלק גדול מהעלילה מרוכז בה - מעין אלילת אהבה וטבע ומגלמת את רוח המקום במובן של מורשת, ארמה ומשפחה. מירה היא אשה חזקה שאין לגבר כלשהו שליטה עליה, אף לא לגבר האהוב, עליו היא כופה את רצונה. כוחה נעוץ בוויטאליות בראשיתית, הלובשת צביון פולחני.

אצל בניו של יאיר שולטים המבוכה, חוסר הוודאות והיעדר ערכים ברורים. יפתח אוכד הדרך מחפש משמעות ומגלה נטיות אוברניתי; ארנה שטופת מין ובווגנרית, אך בעת משבר היא מתברנת ונוטלת אחריות אישית. עם כל תהפוכותיה היא מגלמת שורשיות וזיקה עזה ל"מקום". רן המעודן מאחזי מחפש את דרכו בחוץ, כד שהוא מגלה את כוחו ה"סגלי" וחוזר על מעשי אבותיו בהביאו לקיבוץ את אהובתו. אין זה מקרה שאהובה זאת היא נכדה לאחד המייסדים, אנרכיסט שנאלץ לנטוש בכורח הנסיבות עקב סירובו להפוך לאזרח תורכי בתקופת מלחמת העולם הראשונה.

דמות מעניינת היא יריב אבן, שהגיע לקיבוץ בילדותו כפליט מאירופה. יריב (כשמו) הוא אנטגוניסט למשפחה ולכל מה שהיא מייצגת, אבל חייו נשזרים בה, וסופו שהוא מספר "אגדות" כיאיה. יריב הוא "הזר" שאמנם התחנך בקיבוץ, אך עוין את רוחו. הוא דמות חידתית, מסובכת ומורכבת, והוא תר אחר עולמו. שורשיו הזכורים לו במעומעם ובצמצום קשורים באשה עטוית מטפחת, אמו שנספתה בשואה. למרות היותו חילוני באורח חייו, הוא שמח כאשר מירה מדליקה נרות שבת, ואף נהג לצום ביום כיפור. נושא המסורת הדתית כאנטי תזה נרמז גם בכני משפחת צביון, החרשים שמקורב באו, והם מתפללים בבית הכנסת.

הספר מרתק, ואין בו רגע דל. למרות אורכו הוא נטול טרחנות לחלוטין (מצטערת, יש גילויים של טרחנות בסיפורת העברית). כל משפט במקומו. התיאורים קצרים ותמציתיים. הדיאלוגים רבי עניין. לוז יודע לספר סיפור ולהעמיד דרמות רבות משמעות ועניין. הספר נועד לקורא הסביר הרגיל, ולא דווקא לאנני הטעם, אבל הקורא המתחכם יותר יינה מהסגנון המעורר המשלב לשון פיגורטיבית במינון דק, ללא דחיסות, וגם מהיסודות המסאיים שמופיעים באופן טבעי בדברי הדמויות, ואף מהארמוזים הרבים כמו למשל "משיירי אנשי העלייה השנייה" (עמ' 145) המרמז לביטוי דומה שבפרקי אבות.

תכונה בולטת של **אגדות המקום** היא היסוד האינטרסקטואלי, ההתכתבות עם מקורות שונים באופן המעמיק את משמעות הדברים. כך למשל מעוצבת דמותו של רב'לה עמית, אף הוא בן מייסדים, בזיקה לדמויות של גברים חסרי ביטחון בסיפורת העברית, אך במיוחד בזיקה לגברים המגושרים המופיעים בכמה מסיפורי יעקב שטיינברג. נהימותו של רב'לה מזכירות את נהימותו של ז'יג מ"בת ישראל", שהוא גבר חסר ביטחון ביחס לאשתו האצילית, אבל עוד יותר הוא מזכיר את ברל מ"בת הרב" המקושר עם מי שנתפסת כבת למשפחה מיוחסת יותר. לוז מממש את המטאפורה הגנוזה בשמו של רב'לה על ידי סדרה של ביטויים השייכים לשדה הסמנטי של חיותיות: כפות, נהימות, לוע. התנועה המאפיינת אותו היא חיכוך הידיים בדומה לברוך מאיר מ"סיפור פשוט", שאף הוא התחתן עם אשה העולה עליו במעמדה. לוז ברא דמות מורכבת של גבר פשוט וגם ממבט ראשון, שמתגלה כאדם בעל יכולות נפשיות מיוחדות וזיקה אל היופי האציליות המתגלמים במירה הבלתי מושגת. בלתי נשכחת היא סצנת הכמעט-אונס, כאשר מירה מנפצת את גולגולתו באגרסל, ורב'לה המיוסר והשותת דם מביט באקסטזה בגופה המעורטל.

אגדות המקום הוא רומן שלא כדאי להחמיצו.

רבקה שאול בן צבי